

Měli bychom podporovat takové formy individualizace, které povedou k plnému rozvoji osobnosti dítěte, jeho talentu, mentálních a fyzických schopností a k jeho přípravě pro odpovědný život ve společnosti a které nebudou chápat péči o děti (zejména o postižené) jen jako akt dobré vůle a charity.

Měli bychom se hlásit k takové liberalizaci metod výchovy a vzdělávání, která umožní plně uplatnit tvořivost učitele v pedagogické činnosti a která poskytne rodičům i dětem přiměřenou spoluúčast při zdokonalování podmínek pro tuto činnost. Je však třeba odmítnout, jsou-li pod heslem liberalizace prosazovány živelné přístupy k cílům i prostředkům výchovy, které mohou (popř. podle přání rodičů) ve svých důsledcích vést ke snížení úrovně vzdělanosti značné části populace. Obdobně bychom měli odmítat takovou liberalizaci, která vystavuje děti všem formám vykořisťování a zneužívání, pornografii, propagace krutosti a násilí apod.

Měli bychom požadovat, aby kromě zajištění rozvoje výchovy na všech stupních školské soustavy byla podporována i veškerá výchovná péče o děti a mládež mimo vyučování se zaměřením na zájmovou činnost, na hodnotné využití volného času a tím i na prevenci protispoločenské činnosti mládeže.

Vzhledem k nezastupitelné úloze učitelů a dalších pedagogických pracovníků bychom měli odmítat všechny formy paušální odvety za to, že učitelé v naprosté většině i dříve plnili své humanistické poslání vzhledem k mladé generaci. To se týká i nekompetentních zásahů do jejich výběru a výběru pro vedoucí místa v řízení školství. Měli bychom usilovat i o zajištění výraznější podpory pedagogického výzkumu, který by s delším předstihem připravoval a ověřoval opatření ke stálému zdokonalování výchovně vzdělávací soustavy a jeho výsledky by se odrážely ve zvědečtění přípravy učitelů.

Myslím, že obhajoba takto obecněji formulovaných charakteristik koncepce výchovy a vzdělávání je v současné době naléhavější, než spory o detailní řešení jednotlivých problémů složitého systému výchovy a vzdělávání.

Modernizace výuky psaní a úprava tvarů písmen

Květoslava Santlerová

V Učitelských novinách č. 34 ze dne 26. 9. 1991 proběhla diskuse k návrhu nové úpravy tvarů písmen. Výsledky šetření, které shrnuje následující tabulka, byly poskytnuty MŠMŠ SR. Uvedme si základní fakta, ke kterým se učitelé vyjadřovali:

	Návrh úprav	Vyjádření učitelův	
		áno	nie
1.	Skracovanie koncových ťahov <i>a</i>	145	244
2.	Uvadzanie začiatočných ťahov <i>a</i>	75	301
3.	Odstranenie začiatočných závitov <i>c</i>	386	20
4.	Odstranenie koncových závitov <i>D</i>	296	91
5.	Hadovku nahradit' sklonovou priamkou <i>p</i>	304	23
6.	Prípojnosť dotykom <i>sa</i>	347	44
7.	„k“ uvádzať krytý zadtrh <i>k</i>	300	95
8.	„f“ písať bez dolnej slučky <i>f</i>	299	117
9.	„t“ písať podľa nového návrhu <i>t</i>	179	189
10.	„z“ a „Z“ písať veľké písmeno ako malé	336	65
11.	„X“ písať veľké písmeno ako malé <i>X</i>	386	10

Při studiu této problematiky mne zaujala kritická úvaha Stanislava Sedláčka „Reforma psaní na národních školách v Československu, v bývalém Rakousku a v Německu“ (Praha, 1938), v níž se autor zabývá podobnými problémy, které se snaží vyřešit naši slovenští kolegové a kterými bychom se měli zabývat i my.

Výnosem ministerstva školství a národní osvěty ze dne 7. prosince 1932, č. 148389-I a výnosem téhož ministerstva ze dne 29. března 1935 č. 25269-I bylo stanoveno užívání jednotných tvarů psacího písma. V roce 1932 byla zavedena i jednotná liniatura. Reformě předcházely četné ankety. Širší šetření provedl Stanislav Sedláček na třech školských okresech (Kyjov, Prostějov, Vyškov), kde se vyučovalo česky, a na dvou okresech (Brno a Moravská Třebová) s německým vyučovací jazykem.

K latině se vyjadřovalo 162 škol obecných a 27 škol měšťanských. Učitelé podávali podnětné návrhy (některé se nyní opět ozývají ze Slovenska), ale většina z nich byla zamítnuta jako neodůvodněné.

Bohumil Tožička vydal v roce 1932 spis „Zjednodušená liniatura a jednotné tvary písma v národních školách“, který měl být vydán jako závazná norma. To se nestalo. „Neinformovanost a dezorientace učitelstva vzrostla ještě více, když někteří, rovněž neinformovaní autoři vydali nesprávné pomůcky (předpisy), které šly na odbyt. Tak vznikl

ještě větší chaos a stalo se, že učitelstvo pokládá mnohé věci za předpis, ač tomu tak není.“ (Sedláček, 1938, str. 13)

Nepřipomíná vám tehdejší situace současný stav? Učitelé svorně kritizují špatnou úroveň předtištěných písanek. Jednotlivé tvary stejného písmene se od sebe značně liší, např. klíčkové obraty některých písmen jsou patrný při předepsané velikosti 35 mm, ale při předepsané velikosti 10 mm již splývají (např. -k, -o). Jiné tvary (-z, -ž) se značně liší od pomůcky schválené MŠ ČSR „Tabule psacího písma“ (Komenium 1979). Učitelé, rodiče a žáci jsou často bezradní a nevědí, který tvar písmene je správný.

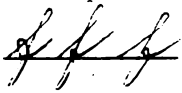
Doporučovala bych, abychom se hlouběji zabývali otázkou tvarů písmen, diskutovali o ní a přijali funkční a logické úpravy. Snažme se odstranit to, co je pro děti obtížné, aniž bychom porušili estetickou úroveň našeho písma. Nepoužívejme argumenty „Podobne upravené tvary, ako predkladáme, už dávno používajú nielen západoevropské, ale aj americké štáty.“ (viz UN č. 34/1991). Tato formulace neobjasňuje podstatu změn, ale nabádá k pouhé nápodobě.

Zamysleme se nad některými návrhy podrobněji. Slovenští autoři doporučovali zkracování koncových tahů a psaní počátečních tahů. Jak je patrné z tabulky (viz tabulka, body 1 a 2), většina učitelů s těmito návrhy nesouhlasí. Zkrácením koncových tvarů přibude ke třem výškám písmen (k délkám horní, střední a dolní) další čtvrtá výška, která bude dělat dětem při výuce problémy. Písmo bude méně estetické. Z praxe se přesvědčujeme, že udržet stejnou velikost písmen je u začínajícího písaře velmi obtížné. U horších písařů doporučujeme zavádět i tzv. pomocnou linku pro střední velikost písmen.

Začáteční tahy se vyskytují u jednotlivých národů v rozličných podobách. Z historického vývoje však nejsou vlastní našemu písmu. Tato úprava by písmo nejen deformovala, ale komplikovala i jeho výuku a byla by nefunkční.

Nácvik písmene -f dělá žákům 1. ročníku velké potíže. Kamenem úrazu

bývá dolní klíčka, kterou píší děti často na opačnou stranu , a klíčkový

obrat, který bývá různě deformován .

Učitelé již ve třicátých letech doporučovali psát písmeno -f dvěma tahy , přestože si uvědomují, že by byla porušena zásada jednotaznosti a vazebnosti. Tato zásada není důsledně dodržena ani u jiných písmen, na-

př. ŠFK a není uplatňována při psaní ve vyšších ročnících. Již v prvním ročníku dítě slovo přeruší a doplní interpunkční znaménka.

Slovenská reforma uvádí psaní . Učitelé souhlasí, aby se analogicky psalo písmeno -t. Podobně místo s kličkovým obratem se navrhuje psaní bez kličky. Toto písmeno deformují žáci tím, že je příliš široké se špatným sklonem , klička je často neuzavřená nebo se píše obráceně .

Ve všech posudcích, ve kterých se učitelé vyjadřovali k předválečné reformě písma, se objevil požadavek odstranění kliček u písmen -v, -o, -f, -b, -R, -K, -O, -E, -V, který zdůvodňují: „Žáci myslí více na kličky než na celkový tvar písmene. Doporučuje se všechny kličky z písma vymýtiti.“ (Sedláček, str. 10) Tento návrh byl bezpředmětný u písmen malé abecedy, protože neexistoval předpis, který by nařizoval psaní těchto kliček. Tehdejší ministerská komise se k tomuto problému vyjádřila velmi diplomaticky: „Vznikne-li při rychlopisu klička, nezamítáme ji, nesmí však být psána zúmyslně.“ (Sedláček, str. 15) Písmena -f, -t, -k, -r, -b, -v měla být procvičována bez kliček, ale když se klička náhodou vytvořila, neměla být žákům vytýkána.

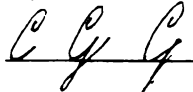
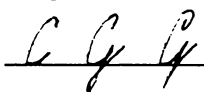
Stejný stav panuje i na našich současných školách. Někde jsou žáci dokonce klasifikováni sníženou známkou za to, že kličky dělají, jinde naopak, že je nedělají.

Jinak tomu bylo u písmen velké abecedy, kde odpůrci tohoto návrhu uvádějí, že se klička při rychlém psaní skoro vždy vytvoří samovolně a vytvořila by se i tehdy, kdyby se písmena nacvičovala bez kliček. Některé učitelské

sborny chtěly využít kličky v přípojnosti písmen aj.

Slovenští autoři tento problém řeší pouze u písmene -k, kde učitelé doporučují nepsat kličkový obrat.

Ojedinele se z Vyškovska ozývalo volání po vynechání počátečních závi-

tů a navrhoval se tvar , který byl zamítnut s odůvodněním že nový tvar by se sice zjednodušil, ale byl by pro nácvik

písmene těžší než tvar původní. Na nižším stupni ZŠ by mohlo docházet k záměně malého písmene *c* a velkého písmen *C*. Posledním argumentem je, že by písmo utrpělo na kráse, čitelnosti a zřetelnosti.

Jak je patrné z uvedené tabulky, na Slovensku se učitelé jednoznačně vyjádřili k odstranění počátečních závitů a doporučují odstranění i koncového závitu u písmene -D.

Naprosto souhlasím s odstraněním hadovky a jejím nahrazením sklonovou přímkou u písmen -B, -D, -F, -P, -R, -S, -T a -Z. Hadovka je obtížná na nácvik a je používána pouze na prvním stupni ZŠ. V pozdějším věku se u dětí v písmu téměř nevyskytuje.

Jako poslední úpravu bych doporučovala psaní velkých písmen -X a -G,

-Q shodně s tvary malých písmen

V metodice psaní zůstává i nadále mnoho nedoručených otázek, kterými bychom se měli hlouběji zabývat, např. otázky hodnocení a klasifikace, výuka psaní ve 4. ročníku ZŠ, otázka motivace a aplikace, projektové úkoly, metodika psaní leváků a dysgrafiků atd.

Doporučovala bych sestavení výzkumného týmu z učitelů, výtvarníků, spec. pedagogů, psychologů a odborných metodiků, kteří by navrhli funkční a logické úpravy.

Bohužel si musíme přiznat, že Pencova metodika (metoda předtištěných „lístečků“) je na mnoha školách chybně aplikována a svádí učitele k výuce mechanické. Učitel rozdává ve 2., 3. a nyní i ve 4. ročníku ZŠ „lístečky“ a žáci dále pracují samostatně, mnohdy bez jakéhokoliv metodického vedení. Takto se pracovalo na našich školách již před sto lety.

Světový trend však klade důraz na čitelnost, hbitost, ale především aplikaci. Projektové úkoly spolu se sebehodnocením vytvářejí hlavní motivační složku ve výuce psaní. Západoevropští a američtí metodikové zdůrazňují tvořivost při výuce psaní, se kterou se setkáváme i v dřívějších návrzích Příhody, Kubálka, Kožíška, Tožičky, Jiráňka a mnohých dalších. Mnoho učitelů „pokusníků“ ve 20. a 30. letech pracovalo tvořivěji než dnešní učitel, který pracuje podle metodiky V. Pence.

TABULE PÍSMÁ

aA bB cC čČ dD
ďĎ eE fF gG hH
chCh iI jJ kK lL
mM nN ňŇ oO
pP qQ rR řŘ sS
šŠ tT ťŤ uU vV wW
xX yY zZ žŽ
1 2 3 4 5 6 7 8 9 0